

COVID-19 VE ÇOCUK İŞÇİLİĞİ: KRİZ ZAMANI, HAREKETE GEÇME ZAMANI

Uluslararası
Çalışma
Örgütü

unicef | for every child

©2020 Uluslararası Çalışma Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

Bu yayının herhangi bir kısmını çoğaltmak için izin gereklidir. Eğitim kuruluşları ve kar amacı gütmeyen kuruluşlara izin ücretsiz olarak verilecektir.

Çoğaltma ve çeviri hakları için başvuru, her iki kuruluş adına hareket eden UNICEF'e yapılmalıdır.

United Nations Children's Fund

Data and Analytics Section, Division of Data, Analytics,
Planning and Monitoring
3 United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA
Telefon: +1 212 326 7000
e-posta: data@unicef.org

International Labour Organization

Fundamental Principles and Rights at Work (FUNDAMENTALS)
Route des Morillons 4, 1211 Geneva, Switzerland
Telefon: + 41 (0) 22 799 6862
e-posta: childlabour@ilo.org

Teşekkür

Bu belge, ILO ve UNICEF tarafından birlikte hazırlanmıştır. Çekirdek ekibin üyeleri arasında Lorenzo Guarcello (ILO) ve Claudia Cappa (UNICEF) yer almaktadır. Yazarlar, değerli yorumlar sunan tüm ILO ve UNICEF meslektaşlarına, özellikle Beate Andrees (ILO), Federico Blanco (ILO), Gabriella Breglia (ILO), Francesco d'Ovidio (ILO), Michaëlle De Cock (ILO), Jacobus de Hoop (UNICEF), Kirsten Di Martino (UNICEF), Kendra Gregson (UNICEF), Eva-Francesca Jourdan (ILO), Christopher Kip (UNICEF), Scott Lyon (ILO), Nicole Petrowski (UNICEF), Gady Saiovici (ILO), Eshani Ruwanpura (UNICEF) ve Ramya Subrahmanian'a (UNICEF) teşekkür eder.

ILO ve UNICEF ülke ofislerinden meslektaşlara ilgili materyalleri paylaştıkları için minnet duyulmaktadır.

Belgenin editörlüğünü Gretchen Luchsinger yapmıştır. Düzen ve biçimlemeyi Era Porth yapmıştır.

Atrif yaparken kullanılması önerilen ifade: International Labour Organization and United Nations Children's Fund, 'COVID-19 and child labour: A time of crisis, a time to act', ILO and UNICEF, New York, 2020.

Photo credits

Cover page: © UNICEF/UNI335716/; pages 1-2: © UNICEF/UN068006/EI Baba; page 4: © UNICEF/UNI328121/Haro; page 5: © UNICEF/UN064358/Feyzioglu; pages 7-8: © UNICEF/UN020145/Yar; page 10: © UNICEF/UNI328538/Volpe; pages 11-12: © UNICEF/UN061817/Brown; page 14: © UNICEF/UNI176266/Ojeda; pages 15-16: © UNICEF/UNI73762/Holt; page 17: © UNICEF/UNI331138/Volpe; page 19: © UNICEF/UNI186900/Noorani; pages 21-22: © UNICEF/UNI330895/Dejongh; pages 25-26: © UNICEF/UNI333645/Alvarez/AFP; page 27: © UNICEF/UNI316642/Mohamed; page 30: © UNICEF/UN0154133/Noorani

İÇİNDEKİLER

Giriş	1
Düşen yaşam standartları	7
Kötüye giden istihdam	9
Artan kayıtdışılık	11
Azalan yurtdışı havaleler ve göç	13
Ufukta beliren kredi krizi	15
Daralan ticaret ve doğrudan yabancı yatırımlar	16
Okulları kapatmak	17
Sağlık alanında katlanarak artan şoklar	18
Kamu bütçeleri ve uluslararası yardım akışları üzerindeki baskı	20
Doğru zamanda doğru seçimleri yapmak	21

GİRİŞ

Son yirmi yılda çocuk işçiliğiyle mücadelede önemli adımlar atılmıştır. Ancak COVID-19 küresel salgını, tüm kazanımları tersine çevirecek gerçek tehlike yaratmaktadır.¹ Olumlu trendler aksayabilmekte ve çocuk işçiliği, değişime direniş olan yerlerde kötüleşebilmektedir. Bu riskler, küresel salgının çocuklar ve ailelerine verdiği zararı önlemek ve hafifletmek için acil eylem gerektirmektedir.

Krizin tam etkileri ve süresi, farklı insanların nasıl üstesinden geleceği belirsizliğini korumaktadır. Ancak olumsuz sonuçların bazıları şimdiden ortadadır.² Küresel salgın ekonomik güvencesizliği artırmış, tedarik zincirlerini son derece aksatmış ve üretimi durdurmuştur. Kısılan kredi muslukları, çoğu ülkede mali piyasaları kısıtlamaktadır. Kamu bütçeleri, ayak uydurmakta zorlanmaktadır.

Bunlar ve diğer faktörler hane gelirinde kayıplar yaratınca, çocukların mali katkı sağlaması beklentileri yoğunlaşabilmektedir. Daha fazla çocuk, sömürücü ve tehlikeli işlere zorlanabilmektedir. Halihazırda çalışan çocuklar daha uzun saatler boyunca veya kötüleşen koşullar altında çalışabilmektedir. Aileler içerisinde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri artabilmekte, kız çocuklarının ilave ev işi veya tarım işi yapması beklenebilmektedir. Okulların geçici olarak kapanması, haneler çocukların zamanını ayıracak yeni yollar aradığı için bu eğilimleri kötüleştirebilmektedir.

Şimdiki krizin vahim olduğuna hiç şüphe yoktur. Öte yandan, Hükümetler, küresel salgının gidişatını ve sonuçlarını belirleyecek seçimleri bugün yapabilirler. Bu seçimler, çocuk işçiliğini önlemek ve ortadan kaldırmak için bilinçli önlemleri içermelidir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 32. Maddesi, ILO 1999 tarihli ve 182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi ve 1973 tarihli 138 No'lu Asgari Yaş Sözleşmesi, her çocuğun ekonomik sömürüden ve çocuğun eğitimini engellemesi ve sağlığına zarar vermesi muhtemel işlerden korunma hakkını tanımıştır.

Çocuk işçiliği nesiller boyu yoksulluğu pekiştirmekte, ulusal ekonomileri tehdit etmekte ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme tarafından güvence altına alınan hakları baltalamaktadır.

Ev işlerine haftada birkaç saat yardım etmek veya okul tatillerinde işe başlamak gibi bir çocuğun gelişmesine yardımcı olan faaliyetlerin aksine, çocuk işçiliği, eğitimi engellemektedir ve çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal ve/veya ahlaki gelişimi için zararlıdır.

Örneğin çocuk işçiliğinin hareket kısıtlamaları nedeniyle geçici olarak azaldığı yerlerde, çocukların işe geri dönmesini engelleyecek fırsatlar doğabilmektedir. Kamu harcamalarındaki potansiyel olarak büyük kesintiler, çocukların zararlı ve sömürücü çalışma biçimlerine karşı kırılganlığını ağırlaştırabileceği için, bu riskleri hafifletmek amacıyla yoksul aileler için genişletilmiş sosyal koruma sağlamak gibi bilinçli seçimler yapılabilir.

Bu rapor, önceki krizler ve çocuk işçiliğine etkileri hakkında yazını tarayarak bazı başlıca etkileme kanallarını ele almaktadır. Bu kanalların çoğu birbiriyle ilişkilidir ancak her birindeki sorunları netleştirmek için ayrı olarak sunulmuştur. Tartışma, kesin sonuçlar ortaya koymamaktadır. Küresel salgının uzun vadeli etkileri ve özellikle çocuk işçiliği bakımından etkileri henüz bilinmemektedir. Ancak halihazırdaki kanıta dayanarak bazı geniş yönelimler ortaya çıkmaktadır. Rapor, bu bulgulara dayanarak, hükümetlerin bu erken aşamada dahi uygulamaya koyabilecekleri önlemlere ilişkin tavsiyeler sunmaktadır.

Çocuk işçiliği, yoksulluk, çocuk işçiliğine göz yuman sosyal normlar, yetişkinler ve ergenler için insana yakışır iş fırsatlarının eksikliği, göç ve olağanüstü durumlar gibi birçok faktörün ortak sonucudur. Ayrımcılığın pekiştirdiği sosyal eşitsizliklerin yalnızca bir nedeni değil, aynı zamanda bir sonucudur.

Çocuk işçiliğine karşı etkili önlemler, çocukların karşılaştığı tüm kırılma noktalarını ele almalıdır ve çocuk işçiliğinin kök nedenlerini sürdürülebilir çözümler yoluyla ortadan kaldırmaya katkı sağlayabilecek politika ve programların uygulanmasını gerektirmektedir.

ILO'nun COVID-19 kriziyle mücadele için politika çerçevesi

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), COVID-19 kriziyle uluslararası standartlar temelinde mücadele için dört politika sütununu ortaya koymuştur. İlki, ekonomi ve istihdamı canlandırmaktır. İkincisi, işletmeleri, işleri ve gelirleri desteklemektir. Üçüncüsü, işyerinde işçileri korumaktır. Dördüncüsü, çözümler için sosyal diyalogdan yararlanmaktır. Tüm toplumu saran bir yaklaşımı teşvik eden ILO, hükümetler, işveren ve işçi örgütlerine krizin tüm sağlık, sosyal ve ekonomik boyutlarına yanıt vermek için etkili politikalar üzerinde birlikte çalışma çağrısında bulunmaktadır. Sosyal koruma gibi bazı politika eylemleri dört sütunun hepsi için ortak kesişen faktördür, yani her birinde yürütülecek politikaların bir parçası olmalıdır.

UNICEF'in COVID-19 eylem gündemi

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), sağlık krizinin çocuk hakları krizine dönüşmesini önlemek için küresel koordinasyon çağrısında bulunmaktadır. UNICEF, şu alanlarda eylemi savunmaktadır:

- Çocukların sağlığını korumak ve iyi beslenmelerini sağlamak
- Kırılgan çocuklara su, sanitasyon ve hijyen ulaştırmak
- Çocukların eğitime devam etmesini sağlamak
- Aileleri ihtiyaçlarını karşılamaları ve çocuklarına bakmaları için desteklemek
- Çocukları şiddet, sömürü ve istismardan korumak
- Mülteci ve göçmen çocukları, çatışmadan etkilenenleri korumak.

DÜŞEN YAŞAM STANDARTLARI

COVID-19 küresel salgını, yürürlükte olan mevcut korunma döneminden uzun süre sonra da sürmesi muhtemel bir ekonomik gerilemeye neden olmuştur. Dünyada insanların yaklaşık %55'i -yaklaşık 4 milyar- hiçbir sosyal korumaya sahip değildir. Bugün ve uzun vadede şoklara karşı son derece kırılgandırlar.³

Gecekondu, kayıtdışı yerleşimler ve yetersiz konutlarda yaşayan ve kayıtdışı ekonomide çalışan milyarlarca insan için genel tecrit, geçim imkanlarını felce uğratmıştır. Yurtdışı havalelerdeki kayıplardan kaynaklanan azalan işletme sermayesi ve işletme iflaslarının işçilere olan talebi azaltmaya, ücretleri düşürmeye ve işleri yok etmeye devam etmesi muhtemeldir.⁴

Sonuç kaçınılmaz olarak yoksullukta yükseliş olacaktır. Aşırı yoksulluk içinde yaşayan kişilerin sayısı, yalnızca bu yıl, kriz öncesine kıyasla 40 milyondan 60 milyona fırlayabilir.⁵ Diğer tahminler 2020'de %20 artışa işaret etmektedir.⁶ Üç senaryoya dayanan bir yoksulluk artışı çalışması -%5, %10 ve %20'lik küresel daralma-, aşırı yoksulluk içindeki kişi sayısının 2018'e kıyasla sırasıyla 85 milyon, 180 milyon ve 420 milyon kişi artabileceği sonucuna varmıştır.⁷

Haneler sağ kalmak için mevcut tüm yolları kullandığı için yoksulluk ile çocuk işçiliğini de beraberinde getirmektedir. Olasılıklar ülkeye göre değişiklik göstermektedir; ancak nedensel esneklik tahminleri çoğunlukla 0,7'nin üzerindedir.⁸ Bir başka deyişle, yoksullukta %1 puan artış çocuk işçiliğinde en az %0,7 puan artışa neden olmaktadır.

Düşen yaşam standartlarını düşüren önceki krizlerde, düşük ve orta gelirli birçok ülke, çocuk işçiliğini azaltma ve çocukları okullaştırmadaki ilerlemede büyük geri dönüşler görmüştür. 1990 ekonomik krizinde Fildişi Sahili'nde kakao fiyatlarının düşüşü üzerine bir çalışma, gelirdeki %10 düşüşün okullaşmada %3 puandan fazla gerilemeye ve çocuk işçiliğinde %5 puandan fazla artışa neden olduğu sonucuna varmıştır.⁹

Latin Amerika'daki ekonomik gerilemelerden gelen kanıtlar, özellikle de uygun sosyal koruma önlemleri yürürlükte olduğunda ekonomik daralmanın daha zayıf ve hatta çok az olumlu etkilerine işaret etmektedir. Örneğin, Orta Amerika'da 2000'den 2001'e kadar süren kahve krizinde altbölgenin bazı ülkeleri ilkokullaşma oranlarında ilerlemeye ve çocuk işçiliğinde hafif bir gerilemeye tanık olmuştur. Sosyal yardım programları, hanenin esenliğini korumada önemli bir rol oynamıştır. Kahve yetiştirilen bölgelerde haneler, sosyal destek programları ile hane harcamaları ve çocukların okula devamını bu tür programların olmadığı kahve yetiştirilen bölgelere göre daha iyi koruyabilmiştir.

KÖTÜYE GİDEN İSTİHDAM

Ekonomik daralma, ebeveynlerin işgücü piyasasındaki imkanlarını azalttığı için, çocukları tehlikeli ve sömürücü işlere itebilmektedir. COVID-19 krizi, ekonomik faaliyet ve çalışma süresinde daha önce görülmemiş bir düşmeye neden olmaktadır.¹⁰ Küresel çalışma süresi, 2020'nin ilk çeyreğinde 2019'un son çeyreğine kıyasla tahmini %4,5 düşüş göstermiştir. Haftada 48 saatlik çalışma süresi varsayımıyla, yaklaşık 130 milyon tam süreli iş kaybına eş değerdir. Küresel çalışma süresinin ikinci çeyrekte 305 milyon tam süreli işe eşdeğer olarak %10,5 daha düşük olması beklenmektedir.¹¹

Daha az istihdam imkanları ve daha düşük ücretler, insanları kayıtdışı veya sömürücü işlere sürükleyebilir; bu da, ücretleri daha da düşürebilir ve dolayısıyla çocuk işçiliğinin artmasına neden olabilmektedir. Yetişkinlere kıyasla çocukların daha düşük ücret karşılığında ve kırılgan koşullardaki işleri kabul etmesi daha muhtemeldir. İşletmeler giderleri azaltmak ve kazançları artırmak için kasıtlı olarak çocukları işe alabilmektedir.¹²

Hanelerin çalışmazlarsa sağ kalamayacakları durumda, ücretler daha düşük ve işler daha az olsa bile, çalışan kişi sayısı artmaktadır.¹³ Bu durum, Endonezya mali krizi sırasında belgelenmiştir; kırsal kesimlerde işçi başına saatlerde ve işçi sayısında artış olmuştur.¹⁴ Beklenildiği gibi, çalışmadaki artışın çoğu, haneler ücret gelirine daha az bağlı ve nasıl geçindiklerinde daha az uzmanlaşmış hale geldikleri için hane temelli faaliyetlerde

olmuştur.¹⁵ Ücretler düştüğünde daha fazla çalışma olgusu, Hindistan dahil başka yerlerde de belgelenmiştir.¹⁶

Çocuklar, genellikle hanelerde en yaygın biçimde mevcut olan işgücüdür. Haneler daha fazla mali desteğe ihtiyaç duyduğunda çocuklarına yönelmektedir.¹⁷ Örneğin Brezilya'da ekonomik şokların neden olduğu ebeveyn işsizliği, çocukların geçici destek sağlamak için devreye girmesine yol açmıştır.¹⁸ Benzer etkiler Guatemala, Hindistan, Meksika ve Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti'nde de belgelenmiştir.¹⁹

Aileler için mali yükü hafifletmenin bir biçimi de okul ücretlerini azaltmaktır.²⁰ Bu yöntem, El Salvador'da hanelerin Büyük Daralma ile baş edişinde önemli bir bileşen olmuştur. Ailelerin, eğitim harcamalarını azaltmak için eğitim yılı içinde, çocuklarını özel okullardan kamu okullarına aldığı görülmüştür.

Aileler iş bulamadığı ve evde dahi geçim için seçenekleri tükendiği zaman çocuklar başka bir yere gönderilebilmekte ve sömürüye karşı kırılgan hale gelebilmektedir.²¹ Aile üyeleri taşınır veya ayrılırsa da benzer sonuçlar doğabilmektedir. Terk edilen veya yalnız çocuklar, en kötü biçimlerdeki işçiliğe karşı daha da kırılgandır. Örneğin Nepal'de 2015 depreminden sonra özel ve kamusal koruma mekanizmalarının çöküşü, artan çocuk ticaretine neden olmuştur.²²

ARTAN KAYITDIŞILIK

Geçmiş ekonomik şoklar, kayıtlı işlerden çıkarılanların alternatif gelir kaynakları araması nedeniyle, kayıtdışı istihdamda artışa yol açmıştır.²³ Kayıtlı istihdam kısmen, Ebola krizi sırasında Liberya'da işverenlerin çalışanlara ödeme yapamamasına neden olan nakit sıkıntısı nedeniyle daralmıştır.²⁴ Endonezya mali krizi gibi diğer krizlerde, şehirlerdeki işini kaybeden ailelerin kırsal kesimlere göç etmesi nedeniyle kayıtdışılık artmıştır.²⁵

Sağlam kanıtlarla belgelendiği üzere, çocuk işçiliği çoğunlukla çocukların vasıfsız işçi olarak kolayca girebildiği kayıtdışı ekonomide yaygındır. Bu nedenle, genişletilmiş kayıtdışı sektörün çocukların haklarına oluşturduğu tehditler hafife alınmamalıdır. Daha büyük kayıtdışı istihdam, ekonomik sıkıntılarla birleşince, çocukların birçoğu okuldan ayrılıp işgücü piyasasına girmek zorunda kalabilmektedir.

Bazı haneler, iş kaybı ve ekonomik yerinden olma ile baş edebilmek için yeni işler kuracaktır; bu da, daha fazla çocuk işçiliğine neden olabilecektir.²⁶ Malavi, Filipinler ve Zambiya'dan son kanıtlar, evde üretim arttıkça çocuk işçiliğinin de nasıl yükseldiğini ortaya koymaktadır.²⁷ Aile işindeki çalışmada, sağlık ve güvenlik konularına genellikle daha az dikkat edilmektedir. Her üç ülkede de çocuklar, kayıtdışı aile temelli işletmelerde çalıştıklarında işle ilgili tehlikelere daha fazla maruz kalmaktadır. Kız çocukları, özellikle de tarım, kayıtdışı çalışma ve ev içi hizmette sömürüye karşı kırılgandır ve daha büyük cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskleriyle karşı karşıya gelmektedir.²⁸

Genel tecritler, kayıtdışılığın olumsuz etkilerinden bazıları dengeleyebilmektedir.²⁹ Sierra Leone’de Ebola krizine ilişkin genel tecrit sırasında tarım dışı kendi hesabına çalışma azalmıştır ve bu model kısıtlamalar bittikten sonra da devam etmiştir.³⁰ İşletmeler kısmen, hanelerin genel tecridin yarattığı ekonomik olumsuz etkileri önceliklendirmek üzere sermayelerini satmaları nedeniyle, yeniden faaliyete başlayamamıştır.

Şimdiki kriz kayıtdışılığı farklı yollar ile yönlendirebilir. Sermaye yoğun küçük işletmelerin azalması muhtemeldir. Önemli sermaye gerekleri olmadan kendi hesabına çalışma artabilir; ancak özellikle çocuk katılımına neden olan işler ortaya çıkabilir. Diğer sorunlar, sınırlar boyunca ve yurtiçi hareket kısıtlamaları yoluyla tedarik zincirlerinin bozulmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, gıda tedarikini düzensiz hale getirebilir, gıda güvenliğini zayıflatabilir³¹ ve tarımda, özellikle de tedarik zinciri tabanında daha fazla işin yok olmasına yol açabilir. Çiftçiler için daha düşük gelirler muhtemelen çocuk işçiliğinde artışlara neden olacaktır.³²

Ekonomik kayıtdışılık, çocukların çalışma koşullarıyla ilgili hükümet düzenlemelerinin etkinliğini azaltmaktadır. Örneğin tarımın büyük ölçüde düzenlenmemiş olduğu Ürdün’de çiftliklerin, izinsiz olarak üretime yeniden açıldığı ve çocukların çalışma faaliyetlerinde ailelerine katıldığı bildirilmektedir.³³

AZALAN YURTDIŞI HAHALELER VE GÖÇ

Küresel ekonomik yavaşlamanın yurtiçi ve yurtdışı havaleleri azaltacağı kesindir. Yurtdışı havaleler, çoğunlukla Avrupa Birliđi ve Amerika Birleşik Devletleri'nden çıkmaktadır. Yalnızca Nepal (%25,4) ve Etiyopya (%7) gibi düşük gelirlili ülkelerin çoğunda değil, aynı zamanda Guatemala (%12), Moldova (%10), Sri Lanka (%8) ve Tunus (%5) gibi orta gelirlili ülkelerde de gayrisafi yurtiçi hasılanın önemli bir kısmını temsil etmektedir.³⁴ Yurtdışı havalelerin geçmişte yoksul ülkelerde çocuk işçiliğini azalttığı görülmüştür.³⁵

COVID-19'dan kaynaklanan ekonomik gerilemeler, genel tecrit önlemleri ve işletme kapanışlarının yansımaları, çoğu göçmen işçinin ve ailenin yaşamlarını etkilemiştir. Göçmenler daha az gelir gönderdiğinde aileler sıkıntı çekmektedir. Büyük Daralma üzerine çalışmalar, Birleşik Devletler'den Meksika'ya yurtdışı havalelerin önemli ölçüde azaldığı sonucuna varmıştır. Gerileme yaşayan ailelerin çocuklarının çocuk işçiliğine girmesi daha muhtemel olmuştur.³⁶ Asya mali krizi üzerine çalışmalar, yurtdışı havalelerin aile işlerini desteklerken okula devam ve çocuk işçiliğine karşı koruma sağladığını belirtmiştir.³⁷

When migrant workers return home, either willingly or due to forced returns, they may reduce the value of a child's economic Göçmen işçiler istekle veya zorunlu olarak eve döndüklerinde, yetişkin işçiler genellikle daha üretken oldukları

için, çocuğun haneye ekonomik katkı değerini azaltabilmektedir. Diğer yandan geri dönen göçmen işçiler eve yeni kaynaklar, yöntem bilgisi ve bağlantılar getirirse, çocuklar için istihdam olanakları artmaktadır.³⁸ Çocuklar genellikle annelerinin yanında çalıştıkları için, geri dönen işçinin cinsiyeti önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. El Salvador'da yapılan bir çalışma, anne evde uzak olduğunda çocukların, ekonomik olarak aktif olan annenin evde olduğu zamana kıyasla çalışmasının daha az muhtemel olduğu sonucuna varmıştır.³⁹

Zorunlu dönüşler, çocuklar ve ailelerin sınırlarda mahsur kalması veya karantina merkezlerine kapatılması ile sonuçlanmıştır. Nepal'de ulaşım eksikliği ile birlikte bazı tuğla ocaklarının kapatılması, 2.000'i çocuk olmak üzere yaklaşık 12.000 kişinin köyelerine dönmesini engellemiştir.⁴⁰ Etiyopya'da 3 Haziran 2020 itibarıyla yaklaşık 1.359 çocuk, COVID-19 ile mücadele bağlamında halk sağlığı önlemlerinin bir parçası olarak Cibuti, Kenya, Lübnan, Mozambik, Suudi Arabistan ve Sudan'dan dönmüştür. Çoğu refakatsiz olan bu çocukların 14 günlük karantina geçirmeleri gerekmektedir. Bu sürede sosyal hizmet uzmanları, karantınayı tamamladıklarında ve COVID-19 testleri negatif çıktığında evlerine dönebilmeleri için onları kaydetmekte, kırılanlık değerlendirmesi yapmakta ve aile takibini başlatmaktadır.⁴¹

UFUKTA BELİREN KREDİ KRİZİ

İşleyen kredi piyasaları, hanelerin gelecekteki gelir karşılığında borç almasına imkan vererek krizi yumuşatmaktadır. Bununla birlikte, şimdiki ekonomik krizin ötesinde, özellikle de yoksul ülkelerde muhtemel bir kredi krizi yatmaktadır. Borçlarını ödeyemeyen işletmeler borçlarını geciktirebilmekte ve mali sistemdeki likiditeyi sınırlandırabilmektedir. Belirsizlik, borç verenleri borç vermeye çekinir hale getirebilmektedir. Yüksek geliri ülkelerde kayıplar ve daralmalar, yoksul ülkelere verilebilecek kredileri daha da azaltabilmektedir.

Kredi krizi, eğitim dahil yatırımı azaltabilmekte⁴² ve daha fazla çocuk işçiliğine neden olabilmektedir,⁴³ bu olay örneğin Güney Afrika'da belirgindir.⁴⁴ Hane düzeyinde, kredi daralması, okul ücretlerinin karşılanabilirliğini düşürmekte, bu da çocukları okuldan uzak tutmaktadır⁴⁵ ve özgüvence stratejisi olarak çocuk işçiliğini artırabilmektedir. Buna karşın Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti'nde yapılan bir çalışma, teminat olarak kullanılabilir varlıklara sahip hanelerin, ekonomik şoklar sırasında muhtemelen krediye erişerek çocuk işçiliğinden kaçındığı sonucuna varmıştır.⁴⁶ Bangladeş'te kredi, hanelerin, sellerin neden olduğu ekonomik kayıpların ardından çocuk işçiliğine başvurmaktan kaçınmalarına olanak sağlamıştır.⁴⁷

Kayıtlı ve kayıtsız kredi mevcut olmadığı zaman haneler, krediye erişmek için borçlu-köle işçilik gibi daha çaresiz yollara başvurabilmektedir. Bu, yakın tarihte yaygın bir strateji olmuştur⁴⁸ ve COVID-19 krizi bunu daha da kötüleştirebilir. Küresel salgınla ilişkili borçlu-köle çocuk işçiliğine dair öyküsel kanıtlar şimdiden mevcuttur. Çocukların sömürücü borç verenler tarafından sömürülme riski, özellikle de genel tecrit önlemleri kaldırıldığı ve normal üretim faaliyetleri yeniden başladığı zaman artabilmektedir.⁴⁹

Kredi ve çocuk işçiliği arasındaki ilişkide, özellikle de kredi, yeni ekonomik girişimlere olanak tanıdığına bir miktar nüans vardır. Haneler aile temelli işlerin büyümesine yardımcı olacak mikro kredilere kolayca erişim sağlayabildiğinde, bazı çocuklar aslında daha fazla çalışmaktadır.⁵⁰

DARALAN TİCARET VE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Uluslararası ticaret dünyanın her yerinde çökmüştür ve çöküşün 2008 mali krizinden sonra olduğu gibi devamlılık göstermesi beklenmektedir. Küresel salgın, 2020'nin ilk çeyreğinde küresel ticaret değerlerinde %3 düşüşe neden olmuştur. Gerilemenin ikinci çeyrekte hızlanacağı tahmin edilmektedir. Son tahminler %27'lik bir gerileme öngörmektedir.⁵¹

Küresel tedarik zincirleri çok sıkı biçimde içi içe dokunmuş hale geldiğinden, virüsün yayılmasını durdurmak için sınırları, ulaşımı ve işletmeleri kapatmak gibi önlemler küresel ihracat ve ithalatı durdurmuş ve üretimi kesmiştir. Bu tür değişimler, çalışma ve aile varlıklarından gelen geliri azaltırken fiyatları şişirerek yoksulların yaşam standartlarını etkileyebilir. Ticarete, yaşam standartlarını düşüren bir gerileme, çocuk işçiliğini kötüleştirecektir.⁵²

Doğrudan yabancı yatırımın, COVID sonrası gerilemede, yüksek gelirli ülkelerdeki kaynaklarda daralma, kredi kaybı ve seyahatte azalma ile düşmesi beklenmektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar genellikle daha yüksek gelir ve daha az çocuk işçiliği ile ilintili olduğu için,⁵³ bu yatırımlarda düşüş, uluslararası ticaretinkine benzer dinamikleri izleyebilir.

Ticaret ve doğrudan yabancı yatırımlardaki değişiklikler, mevcut iş türlerini değiştirebilmektedir. Sektörlerin karışımı değişiklik gösterebilmekte, her ikisi de çocuk işçiliğini etkileyebilen çalışma ve yaşam standartları için sektöre özgü talepleri doğrudan etkileyebilmektedir.⁵⁴ Sektör karışımına ne olacağını değerlendirmek zordur ancak, her ikisi de daha az vasıflı çalışma ile ilişkilendirilen tarımsal ürünler ve daha düşük kaliteli ürünler için talep artacak gibi gözükmektedir. Vasıflı emek yoğun ihracat, eğitimi teşvik ederken, vasıfsız emek yoğun ihracat eğitimden caydırmakta ve çocuk işçiliğini teşvik etmektedir.⁵⁵ Doğrudan yabancı yatırımlar, çocukları işe almaya yatkın sektörlerle çekilirse, çocuk işçiliğindeki artışın büyümesine neden olacaktır.⁵⁶

OKULLARI KAPATMAK

Dünya genelinde çoğu hükümet, COVID-19'un yayılımını azaltmak için eğitim kurumlarını geçici olarak kapatmıştır. Okul kapanışları toplam kayıtlı öğrencilerin %90'dan fazlasını veya yaklaşık 1,6 milyar öğrenciyi etkilemiştir.⁵⁷ Birçok okul uzaktan eğitim ile çevrimiçiye taşınmıştır ancak dünyanın neredeyse yarısının internete erişimi yoktur, bu da birçok öğrenciyi daha da geride bırakmıştır.⁵⁸ Okullar, eğitimin yararlarının yanı sıra çocuklar ve aileleri için kritik sosyal koruma kaynakları sağlamaktadır. Bu nedenle okul kapanışları, kırılabilirlik hakkında birçok kaygı uyandırmıştır.⁵⁹

Yasal çalışma yaşındaki çocuklar okuldan ayrılabilen, sınırlı eğitim ve vasıf ile işgücü piyasasına girebilmektedir. Asgari yasal yaşın altındaki çocuklar, en kötü biçimlerde çocuk işçiliği dahil yüksek tehlikeli ve sömürücü iş riskleriyle karşı karşıya kaldıkları kayıtdışı ve ev içi işlerde istihdam arayabilmektedir. Bununla birlikte, uzun vadeli etkinin kanıtları karışıktır. Endonezya mali krizi sırasında haneler, ekonomik kayıp ile baş edebilmek için küçük çocukları okuldan almıştır⁶⁰ ancak, birkaç yıl sonra eğitim düzeyinin kötüye gittiğine dair hiçbir işaret görülmemiştir.⁶¹ Bu, Ebola salgınının bitişine kadar çocukların büyük ölçüde okula geri döndüğüne dair Sierra Leone'den gelen raporlar ile de tutarlıdır.⁶²

Eğitimin aksamasının olumsuz sonuçları çoğu çocuk için sınırlı olabilirken, yoksul hanelerdeki ve hastalığın en yoğun vurduğu bölgelerdekiler için bu geçerli olmayabilir. Dersler yeniden başladığında bile bazı ebeveynlerin çocuklarını okula göndermeye güçleri artık yetmeyebilir. Endonezya tsunamisinden sonra eğitilmiş ve daha zengin aileler durumla daha iyi baş edebilmiş ve çocuklarını hem sağlıklı hem de, insan sermayesinin diğer temel kaynakları arasında olan okulda tutabilmiştir.⁶³

Küresel kapanma sırasında okulların kapanmasıyla çocuk işçiliğinin artmasına dair kanıtlar giderek çoğalmaktadır. Örneğin Malavi'de hükümet, virüsün yayılmasını önlemek için okulları kapatmıştır. Öğrenim göremeyen çocuklar kısa süre içinde başka görevler edinmişlerdir. Bir çocuğun da dediği gibi, "Mahallemdeki birçok ebeveyn, 'tatili' çocuklarını şehre meyve ve sebze satmaya göndermek için fırsat bilmiştir."⁶⁴

SAĞLIK ALANINDA KATLANARAK ARTAN ŞOKLAR

COVID-19'dan kaynaklanan ölüm sayısındaki artışla birlikte, bir veya her iki ebeveynini ve büyükanne ve büyükbaba gibi diğer bakıcılarını kaybetmiş çocuk sayısı artmaktadır. Aile bakımından yoksun çocuklar çocuk işçiliğine, ticaretine ve diğer sömürü türlerine karşı özellikle kırılgandır.

Önceki krizlerden gelen kanıtlar, sağlık sistemlerine yeterli kaynak tahsis edilmediği ve sosyal koruma mekanizmalarının eksik olduğu yerlerde, ailelerin şiddetli sağlık şokları yaşamasının oldukça muhtemel olduğunu göstermektedir.⁶⁵ Çoğu işçinin, özellikle de kayıtdışı sektördekiilerin çalışmaya devam etmekten başka seçeneği yoktur ve bu da hastalanma riskini artırmaktadır. Haneler, hanenin geçimini sağlayan veya maaş alıcısını kaybederek yıkıcı sağlık giderleri ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durumda çocuk işçiliği, sağkalm stratejisine dönüşmektedir. Özellikle de kız çocukları, hastalanan hane üyelerine bakmada daha büyük roller üstlenebilmektedir.

Yetişkin hane üyeleri hastalandığı veya öldüğü zaman, çocukların onların işini devralması görülmemiş değildir.⁶⁶ Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahip toplumlarda babanın ölümü, çocukların ev dışında en kötü biçimlerde çocuk işçiliği dahil iş aramasına neden olabilmektedir. Annenin ölümü ise ev içerisinde çalışma ihtiyacı ile sonuçlanmaktadır. Mali'de yapılan yeni bir araştırma, kadın aile üyelerinin hastalanmasının çocukların belirli görevleri üstlenmesine nasıl neden olduğunu belgelemiştir.⁶⁷ Çocukların ve annelerinin çalışması genellikle sıkıca iç içe geçmiş olsa bile,⁶⁸ yine de anneler sıklıkla çocukların okula devamının izlenmesinde rol oynamaktadır.⁶⁹

Babanın hastalığı ve ölümü de etkileyici olabilmektedir. Bangladeş ve Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti'nde yapılan son

çalışmaların bulduğu gibi, baba ihtiyaçları karşılıyorsa, bu durumda çocuklar da bu role müdahil olabilmektedir.⁷⁰ Nepal'de yapılan bir çalışma, babanın sakatlanması veya ölümünün çocukların en kötü biçimlerde çocuk işçiliğine girmelerinin en güçlü yordayıcısı olduğunu belirtmiştir,⁷¹ bu ilişki Ebola salgını sırasında Batı Afrika'da da belgelenmiştir.⁷²

Ekonomik daralma ve genel tecritler nedeniyle, dışarıdaki gelir getirici faaliyetler çocuklar için daha az kolay bulunabilir olduğundan, mevcut durum tipik değildir. Yine de bazı çocuklar diğer görevlere itilecektir. Farklı ülkelerden öyküsel kanıtlar, insanlar çocukların COVID-19'dan etkilenmediğini düşündüğü için yetişkinler yerine onların çalıştırıldığını ortaya çıkarmıştır. Çocuklar hasta aile üyelerine bakmakta, market alışverişi ve karantınayı ihlal etmeyi gerektiren diğer faaliyetleri yapmaktadırlar. Yetişkinler çalışmadığında, çocuklar, daha az görünür ve polis tarafından yakalanmaları daha az muhtemel olduğu için özellikle de sokağa çıkma yasaklarını atlabileceklerinden, aile gelirine katkı sağlamaktadırlar.⁷³

Ülkelerin sağlık hizmetlerini desteklemek için şimdi gösterdikleri çabalar göz önüne alınacak olursa, COVID-19 krizi uzun vadede sağlığı iyileştirebilir. Ebola krizinden sonra sağlık hizmetlerinin kullanımı artış göstermiş ve çocuk hastalıklarında gerileme sağlamıştır.⁷⁴ Meksika'daki H1N1 krizi, insanları el yıkama uygulamalarını kalıcı olarak değiştirmeye ikna etmiştir.⁷⁵ Aynı zamanda, Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti'nden gelen bazı kanıtlara göre, iyileşen çocuk sağlığı çocukları daha yorucu faaliyetlerin içine itmiştir;⁷⁶ bu anlatı, sağlık krizinin olumlu boyutlarının bile çocuk işçiliğindeki büyümeyi nasıl tetikleyebileceğini vurgulayan uyarıcı bir öyküdür.

KAMU BÜTÇELERİ VE ULUSLARARASI YARDIM AKIŞLARI ÜZERİNDEKİ BASKI

COVID-19 krizi, kamu bütçelerine ilişkin kararlar ve uluslararası yardım akışları hakkında yeni bir tartışma başlatmıştır. Sonuçlar, sosyal koruma ve daha geniş yoksulluğu azaltma çabaları için büyük çıkarımlar içerebilecektir.

Hükümetler, sosyal yardımı, çocuk işçiliğini azaltacak ve çocuklar açısından COVID-19 krizini hafifletecek biçimlerde iyileştirmek için maddi yeni adımlar artmıştır. Örneğin, yoksul hanelere yapılan nakit transferleri çocuk işçiliğini azaltmaktadır⁷⁷ ve hanelere COVID-19 krizi sonrası beklenen ekonomik şok türleri ile baş edebilmek için yardımcı olmada özellikle değerlidir. Kolombiya'da nakit transferleri, babayı ölüm veya boşanma nedeniyle kaybetmenin etkilerini kısmen dengelemiştir.⁷⁸ Meksika ve Zambiya'da nakit transferleri, hanelerin hava değişkenliğinin ekonomik sonuçlarını yumuşatmada yardımcı olmuştur.⁷⁹

azaltılmasında kaydedilen küresel ilerleme, iyileşen yaşam standartları, genişleyen sosyal koruma ve destek, ergenlik çağındakilerin esenliğine daha fazla özen göstermekten kaynaklanmıştır. Bu kazanımların tümü, COVID-19 sonrası dünyada tehdit altındadır. Kaydedilen ilerlemeleri pekiştirmek

için alternatif, ucuz yollar bulmak, önümüzdeki yıllarda bir öncelik olacaktır. Ülkelerin yurtiçi kaynakları seferber ederek ve mevcut bütçe kaynaklarının kullanımında esnek davranarak, tüm mali imkanları kullanması gerekecektir. Sürdürülebilir bir borç seviyesini korurken, krizle baş edebilmek için dış kaynaklara da ihtiyaç duyabileceklerdir.⁸⁰

Örneğin Ürdün, COVID-19 ile mücadelenin ilk aşamalarında fazla rezervlerin bir kısmını kırılğan hanelere doğrudan aktaracak analık sigortası sistemine yönlendirmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu, mevcut işsizlik sigortası fonu kapsamında çalışma süresi azaltılan ve “kış uykusundaki” şirketlerdeki işçiler için kısmi ücret ödeneğini içerecek genişletilmiş yardımları duyurmuştur. Sosyal sigorta fonuna katkı payları kısmen askıya alınmıştır. Süresi uzatılan acil COVID-19 önlemleri, bununla birlikte sosyal güvenlik sisteminin mali sürdürülebilirliğini zorlayabilmektedir. Bu durum, ücret desteğinde bulunmak veya bakım sorumlulukları nedeniyle faaliyetlerine dönemeyen işçiler için çocuk bakım giderlerini karşılamak dahil ilave önlemler gerektiğinde bile gerçekleşebilmektedir.

DOĞRU ZAMANDA DOĞRU SEÇİMLERİ YAPMAK

Tüm ülkeler, sonuçları farklılık gösterecek olmakla birlikte, kendi ekonomik ve sosyal koşulları tarafından belirlenir biçimde, COVID-19 küresel salgınından kaynaklanan önemli zorluklarla karşı karşıya gelmektedir. Kayıtdışı ekonomide çalışanlar veya göçmen işçiler gibi kırılgan kesimler, diğer baskıların yanı sıra, ekonomik gerileme, artan kayıtdışılık ve işsizlik, yaşam standartlarında genel düşüş, sağlık şoklarından muhtemelen büyük zarar göreceklerdir. İyi işleyen sosyal koruma sistemleri, çocukların çocuk işçiliğine düşeceği riskler dahil, olumsuz sonuçları hafifletebilir.

Çocuk işçiliğinin karmaşıklığı ve şimdiki krizin benzersiz yapısı, tek bir cevabın olmadığını netleştirmektedir. Bununla birlikte geçmiş deneyimler, çocuk işçiliği kaygılarını eğitim, sosyal koruma, adalet, işgücü piyasaları ve uluslararası insan ve çalışma hakları için daha geniş çaplı politikalara entegre etmenin kritik bir fark yarattığını göstermektedir.⁸¹ Müteakip sayfalarda, gelecekte benimsenecek yollar için bazı yönlendirmeler sunulmaktadır.

Bugün tüm dünyamız, kritik bir dönemden geçmektedir. COVID-19'un şimdi ve görülebilir gelecekteki etkisini hafifletmek için çocuk hakları, çalışma yaşamındaki temel ilke ve hakları uygulamak hiç bu kadar acil olmamıştır.

Sosyo-ekonomik ve çocuk koruma politikaları bakımından doğru seçimleri yapmak, şimdiki kriz sırasında aileleri ve çocuklarını koruyacaktır. Aynı zamanda kalıcı yararlar getirecektir. Yetişkinler için insana yakışır istihdam ve işe güvenli dönüş politikaları sağlamak ve çocuklar için okulları güvenli biçimde yeniden açmak her şeyden önemlidir. Çocuk koruma sistemleri, sosyal hizmetler ve nakit transferleri gibi sosyal koruma önlemlerini daha fazla uyarlamak ve güçlendirmek de öyledir. Özellikle de düşük gelirli aileler için bunlar, çocuk işçiliğine veya çocuğu riske atan diğer zararlı uygulamalara başvurmadan temel ihtiyaçlarını karşılamak için zorunludur.

Dünya, küresel Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nda çocuk işçiliğinin tüm biçimlerini 2025'e kadar ortadan kaldırmayı taahhüt etmiştir.

Son yirmi yılda çocuk işçiliği yapan çocuk sayısı 94 milyon azaltılmıştır. Bu kayda değer başarı, şimdi tehdit altındadır. Küresel salgının ilerlemeyi tersine çevirmesi ve küresel çocuk işçiliğini bitirme hedefini gerçekleştirmesi daha zor hale getirmesi muhtemeldir.

Kapsamlı sosyal koruma önlemlerini yasalaştırmak

Sosyal koruma önlemleri, şoklara karşı tüm eşgüdümlü yanıtların temelidir. Bu önlemler, nakit transfer programlarını genişletmek, sağlık hizmetlerine erişim sağlamaktan işleri, gelirleri ve gıda güvenliğini desteklemeye uzanan geniş yelpazede yer alabilir.⁸² Tüm ülkeler, uygun bir acil durum yanıtını yürürlüğe koymalıdır. Ayrıca yürürlükte olan sistemi güçlendirmek için, çocuklar ve aileleri için temel sosyal güvenliği temin edebilecek, ulusal olarak tanımlanan bir sosyal koruma tabanı⁸³ inşa etmeye yönelik uzun vadeli bir strateji geliştirmelidirler.⁸⁴

Baş gösteren ekonomik kriz ile kısa vadede baş edebilmek için büyük çabalar gösterilmektedir. Küresel olarak 190 ülke ve bölge, COVID-19 ile mücadele etmek üzere 937 sosyal koruma önlemini planlamış, uygulamaya koymuş veya uyarlamıştır. Sosyal yardım programları, küresel yanıtların %59,6'sını, nakit transfer programları hükümet müdahalelerinin yarısını temsil etmektedir.⁸⁵

Gelir güvenliğini artırırken çocuk işçiliğiyle mücadelede kanıtlanmış sonuçları olan nakit transfer programları, yaygın olarak kullanılan bir sosyal koruma önlemidir.⁸⁶ Artan yardım seviyeleri ve mevcut veya yeni programlar yoluyla genişletilmiş kapsama ve hak kazanma,

yükümlülükler ve sunum mekanizmalarının uyarlanması, daha önemli acil kriz önlemleri arasındadır.⁸⁷ Diğer öncelikler kayıtdışı ekonomideki işlere sosyal koruma sistemleri yoluyla ulaşmak ve onları korumaktır. Geliri ve işleri koruma önlemleri, işletmelerin işçilerini muhafaza etmelerini desteklemeyi, işten çıkarılanlara işsizlik yardımları ve diğer gelir desteklerini sağlamayı içerebilir.⁸⁸

Uzun vadede kayıtdışı işçiler, kayıtlı ekonomiye geçişleri kolaylaştırılarak korunabilir. Örneğin İtalya, Mayıs 2020'de tarım ve ev içi hizmetteki vatandaş ve göçmen kayıtdışı ekonomi işçilerini kayıt altına alan bir kararname yayınlamıştır.

Sağlık hizmetlerini sürdürmek için acil önlemler, evrensel sağlık sigortasına yönelik ilerleme göz önünde tutularak izlenmelidir.⁸⁹ Bu önlemler, çocuk işçiliği endişesi yaratan sosyal sıkıntılar, ekonomik kayıplar ve ciddi sağlık sorunlarıyla ilişkili yoksullaşma risklerini ele almalıdır. Kapsamlı önlemlerin hemen mümkün olmadığı yerlerde, nakit transfer programları, cepten ödemeleri karşılayabilmeyi destekleyerek sağlık sistemine erişimi kolaylaştırabilir.⁹⁰

Kayıtlı istihdam oranlarının yüksek olduğu yerlerde ücretli ebeveyn ve yeterli hastalık yardımlarına sahip hastalık izni,⁹¹ esnek çalışma

**Milyonlarca daha çocuk, krizin sonucu olarak çocuk işçiliğine itilmektedir.
Bu, 2000'den beri ilk kez çocuk işçiliğinde artış anlamına gelebilir.**

düzenlemeleri ve uygun fiyatlı, kaliteli çocuk bakımına erişim gibi aile dostu politikalar zorunludur.⁹² Benzer özen, kayıtdışı ekonomideki işçiler için çocuk bakımı ve gelir güvenliğine erişime de gösterilmelidir.⁹³ Bu mekanizmalar, işçilerin küresel salgın sırasında kendilerini ve ailelerini korumasını, çocuklarına ve yakınlarına bakmasını mümkün kılmaktadır.

Güçlü ve hızlı bir sosyal koruma önlemi, yeterli kaynak tahsisini gerektirmekte, kamu bütçeleri üzerinde hızla artan baskı göz önünde tutulursa, hükümetlerin kaynakların kötüye kullanımı önlemek için olağanüstü çaba göstermelerini zorunlu kılmaktadır.⁹⁴ Bu bağlamda hükümetler, uygun görüldüğü şekilde sosyal ortaklar ve diğer paydaşlara danışarak, bu fırsatı, asgari tabanlar içeren sosyal koruma sistemlerini ulusal sosyal ve ekonomik politika mimarisinin temel taşı olarak güçlendirmek için kullanılmalıdır.⁹⁵

Krediye erişim sağlamak

Krediye erişim, yoksul hanelerin, çocuklarını okulda tutmasına ve çocuk işçiliğinden kaçınmasına yardımcı olmaktadır. Mikrofinans kuruluşları, yoksul haneler için krediye erişimi genişletmede önemli bir rol oynamıştır ancak şimdiki kriz, hem kuruluşları hem de müşterileri etkilemektedir.

Halihazırda mikrokredi borcu olan ve geri ödemeye devam imkanı kalmamış müşterilerin mali olarak tekrar ayakları üzerinde durana kadar, borçlarının yeniden yapılandırılması veya geri ödemelerinin durdurulması gerekecektir. Aksi halde bu kırılgan kişiler, mülkleri veya diğer kalıcı varlıklarından vazgeçme, gelecekteki geçim kaynaklarını feda etme ve çocuklarını muhtemelen çocuk işçiliğine gönderme seçenekleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Mikrofinans kuruluşlarının çarpıcı biçimde değişen mali ortama uyum sağlaması için yenilikler gereklidir.⁹⁶ Ödeyemezlik halinden kaçınmak için, bu kuruluşlar, mali sektörü destekleyen daha geniş önlemlere dahil edilmelidir.⁹⁷

Yetişkinler için insan yakışır işler yaratmak

İş kaybına uğramayı kaldırabilme seviyesi en düşük olan insanlar için iş kayıpları, küresel ticaret ve tedarik zincirlerinin aksaması, büyük çaplı sermaye çıkışları, işgücü piyasalarına ve ülkelerin krizle mücadele yeteneğine zarar vermektedir. Başta işçilerin korumaya sahip olmadığı ülkeler olmak üzere, işçileri korumak üzere önlemler alınmazsa, işletmeler, işler ve gelirler üzerindeki etkiler katlamalı biçimde daha ağır olacaktır.

Kriz bir kez daha, çocuklar ve diğer kırılgan kesimleri korumaya

Kriz, özellikle de en kırılgan kesimler için, temel insan ve çalışma haklarını korumaya yönelik acil ihtiyacın altını çizmiştir.

yönelik kapsamlı önlemlerin önemini apaçık göstermektedir. Sosyal koruma önlemleri ailelerin gelir ve tüketimini sürdürmeli, böylelikle çocuk işçiliğine başvurmalarını önlemelidir. Ekonomi ve istihdamı canlandırmak için ilave politikalara ihtiyaç vardır.

İyi kurgulanmış mali politikalar, hanelerde şokların önlenmesi ve hafifletilmesi için, sosyal koruma ve sağlık sistemine kritik destek sağlayabilir. Bazı ülkeler halihazırda, ailelerin gelir ve tüketimini istikrarlaştırmak için vergi muafiyeti ve işsizlik yardımları gibi mali politikalar uygulamaktadır. Öte yandan, yükselen ve gelişmekte olan ekonomiler tipik olarak, mali kaynaklarını acil önlemlere yöneltmedeki sınırlılıklarla uğraşmaktadır. Bir an önce düze çıkmak için, birçoğunun uluslararası toplum ile koordineli olarak orta vadeli makroekonomik politikalar tasarlamaya ihtiyacı vardır.⁹⁸ Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, uluslararası topluma, likidite ve mali yardım sağlamak, dış borçlarını hafifletmek veya ödenmesini ertelemek suretiyle, mali imkanları çok sınırlı olan ülkelere destek verme çağrısı yapmıştır.⁹⁹

COVID-19 krizinin karmaşıklığı ayrıca, hükümetler, işveren ve işçi örgütleri arasında sosyal diyalog ve işbirliğini gerektirmektedir. Hepsi birlikte, krizin sosyo-ekonomik sonuçlarını hafifletmek için etkili strateji ve politikalar tasarlayabilirler. Bu strateji ve politikalar, işçileri ve ailelerini, özellikle en kırılgan olanları, iş ve gelir kaybına karşı koruyabilir. Başta, tasarruf ve kredi olanakları sınırlı olan mikro ve küçük işletmeler olmak üzere, işletmelere yardım ederek kapanmalarını önleyebilirler.

Şimdiki küresel salgın ve getirdiği genel tecritler, çocukları tehlikeli ve sömürücü çalışmadan korumada herhangi bir taviz anlamına gelmemelidir. Çocukların sömürüldüğü yerlerde, adalet hakkını güvence altına alacak biçimde hukukun üstünlüğünü sağlamak zorunludur.

Krize yanıt olarak önemli sosyal diyalog uygulamaları belirlemeye başlamıştır. Bu uygulamalar daha şimdiden, örneğin sağlık sistemleri için para ve insan kaynaklarını güçlendirmek suretiyle virüsün yayılmasını önlemeye yönelik acil eylemler, kısmi işsizlik veya kısa süreli çalışma ödeneği ve diğer türden gelir desteği yoluyla işleri ve işçilerin gelirlerini korumaya yönelik adımlar gibi çeşitli önlemlerin getirilmesini sağlamıştır. İşletme destekleri ise ücret sübvansiyonları, kredi garantileri, vergi ve sosyal güvenlik katkıları için esnek ödeme planlarını içermektedir.¹⁰⁰

Çocukların eğitime erişimini sağlamak

Okulların geçici olarak kapanması, dünyanın her yerinde çocuklar ve ergenlerin eğitimini önemli düzeyde etkilemektedir. Okulda olmamak, çocuk işçiliğine çekilmek anlamına gelmemelidir. Okul sistemleri, bir dizi yenilikçi çevrimiçi ve diğer uzaktan eğitim önlemleri almış olsalar da, bunlar her yerdeki ve her kesimden çocukların tümüne yarar getirmekten uzaktır. Genel tecrit sonrasında, okulların yeniden açıldığı döneme özel dikkat gösterilmelidir. Çocukların okula dönmelerine ve daimi surette okulu bırakmalarının önlenmesine yardım için kritik bir zaman dilimidir.

Orta vadede, okula dönüş kampanyaları ve aktif iletişim yoluyla, ailelerin, başta önceden beri çalışıyor olanlar ve okullar kapandığı için öğrenimine herhangi bir biçimde devam edemeyenler olmak üzere, çocuklarını okula tekrar göndermeleri teşvik edilmelidir.¹⁰¹ Nakit transferler veya diğer sosyal koruma yardımları, kırılgan aileler için, çocukların kazancından veya üretiminden kaybettiklerini telafi edebilir.

“İkinci şans” ve “öndekilere yetişme” eğitimi, eğitimleri en çok aksayan dezavantajlı çocukların okula dönmeleri halinde başarılı olmalarını sağlayacaktır. Bu türden önlemler, kamu okul sisteminin kapsamını genişletme ve iyileştirmeye yönelik daha geniş çabaları pekiştirmeli, böylece okullar gidilmeye değer olmalı ve çocuk işçiliğine karşı sağlam bir alternatif olabilmelidir. Kriz ilk başladığında, ilköğretim çağına olup okula gitmeyen 59 milyon çocuk vardı.¹⁰² Kriz esnasında ve sonrasında bu grup unutulmamalıdır.¹⁰³

Çalışma idaresinin ve kanunlara itaatin güçlendirilmesi

Mali ve insan kaynaklarının başka hedeflere yöneltilmesi ve hareketlilik kısıtlamaları, işyeri teftişlerini büyük ölçüde azaltmış veya tamamen durdurmuştur. Ekonomiler yeniden faaliyete geçtikçe, iş teftiş kurullarının, çocuk işçiliği bakımından yüksek risk altında olan kesimleri

proaktif biçimde izlemeleri için kaynak ve kapasiteye ihtiyaçları vardır. Yerel toplum temelli çocuk işçiliği izleme sistemleri önemli rol oynayabilir, çocuk işçiliği vakalarının tespit edilmesi ve izlenmesinde iş teftiş kurullarıyla işbirliği geçmişte oldukça etkili olmuştur.

Yeni teknolojiler, kamu-özel ortaklıkları ve çeşitli işyeri denetim programları, iş teftiş kurullarının erişim alanını genişletebilir.¹⁰⁴ Birden fazla aktörün müdahalesini birleştiren, yeni doğmakta olan stratejik uyum teftiş modeli, bu çabalar için geniş bir çerçeve sunmaktadır.¹⁰⁵ Siyasi taahhütler veya kamunun taleplerine dayalı olarak belirli sorunları önceliklendirmek, itaat ve uyum verilerini kullanmak, çocuk işçiliği dahil olmak üzere çalışma kanun ve standartlarının yaygın biçimde ihlal edildiği işletmeler veya ekonomik sektörleri su yüzüne çıkarabilir.¹⁰⁶

İşçilerin sağlık ve güvenliğini korumak

Sağlık, güvenlik, esenlik ve çalışma hakları çok yakından ilişkilidir. Güvenli işyerleri, işçileri virüsten korumakta, işçiler, aileleri ve toplumların güvende olmak için alabileceği önlemler hakkında bilgi sağlamaktadır. İşçilerin korunmasını iyileştirmek, ulusal iş sağlığı ve güvenliği sistemlerine politika rehberliğinin yerleştirilmesine bağlıdır. Bunlar, en yüksek temsil oranına sahip işveren ve işçi örgütlerine danışılarak, çeşitli politika ve programlarda sürekli iyileşmeyi teşvik edecektir.¹⁰⁷

Bugün itibarıyla birçok faaliyetin yeniden başlatılıyor olması nedeniyle, sağlıklı ve güvenli işe dönüşü öncelik verilmelidir.¹⁰⁸ Bazı ülkeler işe güvenli dönüş için ulusal politikalar ve rehber yayınlamıştır ve diğerleri de durum ilerledikçe bunu yapmayı planlamaktadır. Uluslararası çalışma standartları işe dönüş için normatif çerçeveyi sağlamalı ve

küresel salgının etkilerini sınırlamaya yönelik ilave programlar için referans noktası olmalıdır.¹⁰⁹ Hükümetler ve işletmeler, iş sağlığı ve güvenliğine sürdürülebilir çözümler sunan uygulamalar ve teknolojilere dönüşüm fırsatlarından yararlanmalıdır.

Yaşları 15 ila 17 olan ve çalışan, yasal çalışma çağındaki 86 milyon ergene özel önem verilmelidir.¹¹⁰ Genç işçilerin birçoğu, çalışma yaşamında ve toplumda zaten ayrımcılığa uğrayan engelliler, yerli halklar ve göçmenler gibi belirli kesimlere mensuptur.¹¹¹ Ergenlerin tehlikeli olarak tasnif edilen sektörlerde veya mesleklerde çalıştığı veya çalışma koşullarının iyileştirilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, politika gerekleri oldukça açıktır: Tehlikeli işten uzaklaştırılmalıdırlar. Çeşitli önlemlerle tehlikeyi ortadan kaldırmak veya ilintili riski asgariye indirmek yoluyla risk azaltımı da bir seçenektir. Ulusal gençlik istihdam politikaları, ergenleri ve gençleri emek sömürsünden korumayı ve

Çocukların hakları ve sömürüden korunmaları, çalışma yaşamındaki diğer temel ilke haklarla yakından ilişkilidir. Bunların arasında, örgütlenme ve toplu pazarlık özgürlüğü, istihdam ve meslekte ayrımcılıktan korunma hakkı ve zorla çalıştırılmaya karşı korunma hakkı yer almaktadır. Çocuk işçiliğinin tüm biçimlerini ortadan kaldırma ve diğer temel çalışma haklarını uygulama çabaları bir arada gitmelidir.

tüm gençlerin çalışma yaşamında eşit muamele ve haklara erişmesini sağlamayı açıkça hedeflemelidir.¹¹²

Sosyal hizmet çalışanlarının vazgeçilmez kabul edilerek finanse edilmesi

COVID-19 krizi çocukların karşı karşıya olduğu riskleri yükseltirken, diğer yandan da, sosyal hizmetlerin onları koruma ve esenliğini sağlama yeteneğini düşürmüştür.¹¹³ Kendini adanmış, nitelikli sosyal hizmet çalışanları, yoksulluğu hafifletmek, riskleri tespit etmek ve yönetmek, temel sosyal hizmetlere erişimi kolaylaştırmak suretiyle çocukları ve ailelerini desteklemektedir. Çocukların çocuk işçiliğine başlamalarını önleme, çocuk işçiliğinden kurtarma söz konusu olduğunda, sosyal hizmet çalışanları ön saflardadır.

Kısa vadeli hareketlilik kısıtlamalarının yanı sıra para ve insan kaynaklarının diğer acil ihtiyaçlara yönlendirilmesi, sosyal hizmet çalışanlarının hayati önemdeki işlerini sınırlamıştır. Bu açık, kanun ve politikaların uygulanması ve uygulatılması, vaka yönetim sistemlerinin işletilmesi ve etkinliği ve hizmet sunumu dahil, çocukları korumaya yönelik tüm diğer çabaları tehdit etmektedir.¹¹⁴

Sosyal hizmetler işgücünün erişim, nitelik ve finansmanı azalmamalıdır. Sosyal hizmet çalışanları, çocuk bakım çalışanları, gençlerle çalışanlar, toplum geliştirme çalışanları, sosyal yardım görevlileri ve sosyal hizmetler işgücündeki diğer aktörler zorunlu kabul edilmelidir.

Onların işine yeterli finansman sağlanmalı, çalışanlara uygun ekipman sağlanmalı, çocuk işçiliğini önleme ve çözümüleme dahil, küresel salgının çocuklar ve aileleri üzerinde etkilerini hafifletme yetkisine sahip olmalıdırlar. Koruyucu ekipman ve eğitim sağlanarak, küresel salgın boyunca güvenli biçimde işlerine devam etmeleri temin edilmelidir.¹¹⁵

Düşünce değişimini desteklemek

Hükümetler ve toplum temelli örgütler, çocuk işçiliğinin kabul edilebilir görülmesini sağlayan zararlı sosyal normları değiştirmeye yönelik ana-babalık ve toplum eğitimini desteklemeye devam etmelidir. Küresel salgın devam ederken, bu çabaların yenilikçi ve uzaktan iletişim çözümlerini içerecek şekilde uyarlanması gerekebilir.

Kanıtları artırmak

Çocuk işçiliğine ilişkin kriz önlemlerine ve kök nedenlerinin ele alınmasına bilgi sağlamak için daha fazla bilgiye acil ihtiyaç vardır. Geçici genel tecrit ve hastalık bulaşma korkusu, geleneksel veri toplama yöntemleri bakımından benzersiz zorluklar içermekle birlikte, telefon ve bilgisayar destekli anketler gibi diğer veri toplama biçimleri, kriz hakkında şimdiden değerli bilgiler sağlamaktadır. Bu yöntemler hızla genişletilerek, yeni ortaya çıkan çocuk işçiliği örüntülerini tespit etmek ve eylemleri buna uygun olarak yönetmek için kullanılmalıdır. Etkilenen kesimlerin ihtiyaçlarını tespit etmeye yönelik diğer veri toplama araçları da geliştirilmektedir,¹¹⁶ ve çocuk işçiliği hakkında sorular veya modülleri içermelidir.

Çocuk işçiliğinin küresel olarak izlenmesini iyileştirmek amacıyla, ILO ve UNICEF, COVID-19'un çocuk işçiliğinin dünyada yaygınlık derecesine etkisini tahmin etmeye yönelik bir simülasyon modeli geliştirmektedir. Model, bu dokümanda anlatılan kök nedenleri göz önünde tutacaktır. Tahminler 2021 yılında yayınlanacaktır.

SON NOTLAR

- 1 Birleşmiş Milletler, 'Shared Responsibility, Global Solidarity: Responding to the socio-economic impacts of COVID-19', Birleşmiş Milletler, New York, Mart 2020.
- 2 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'A Policy Framework for Responding to the COVID-19 Crisis', ILO Policy Brief on COVID-19, ILO, Cenevre, 2020.
- 3 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Social Protection Responses to the COVID-19 Pandemic in Developing Countries: Strengthening Resilience by Building Universal Social Protection', ILO, Cenevre, Mayıs 2020.
- 4 Dünya Bankası, dünya genelinde havalelerde %20 düşüş öngörmektedir. Dünya Bankası, 'World Bank Predicts Sharpest Decline in Remittances in Recent History', Dünya Bankası, Washington, DC, 22 Nisan 2020.
- 5 Aşırı yoksulluk, günde 1,90 ABD Dolarından daha düşük gelir olarak tanımlanmaktadır. Dünya Bankası, 'Poverty', Dünya Bankası, Washington, DC, 16 Nisan 2020.
- 6 Küresel salgın öncesinde, olgulara dayanmayan koşullu varsayımsal senaryoya kıyasla. Laborde, D., W. Martin and R. Vos, 'Poverty and Food Insecurity Could Grow Dramatically as COVID-19 Spreads', IFPRI Blog: Research Post, International Food Policy Research Institute, Washington, DC, 16 Nisan 2020.
- 7 Birleşmiş Milletler Üniversitesi Dünya Kalkınma Ekonomisi Araştırmaları Enstitüsü, 'Estimates of the Impact of COVID-19 on Global Poverty', Working paper 2020/43, UNU-WIDER, Helsinki, 2020.
- 8 Bazı örnekler: -0.28 Güney Afrika'da ekonomik faaliyet için (Edmonds, E. V., 'Child Labor and Schooling Responses to Anticipated Income in South Africa', *Journal of Development Economics*, Cilt 81, Sayı 2, 2006, s. 386-414.), -0.72 ülkeler arası çalışmada ekonomik faaliyet için (Edmonds, E. V., 'Trade, Child Labor, and Schooling in Poor Countries', *Trade Adjustment Costs in Developing Countries: Impacts, Determinants and Policy Responses*, Editörler G. Porto and B. M. Hoekman, International Bank for Reconstruction and Development/Dünya Bankası, Washington, DC, 2010), -0.83 Vietnam'da ekonomik faaliyet için (Edmonds, E. V., 'Does Child Labor Decline with Improving Economic Status?', *Journal of Human Resources*, Cilt 40, Sayı 1, 2005, pp. 77-99.), -5.9 Ekvator'da ücretli istihdam için (Edmonds, E. V., and N. Schady, 'Poverty Alleviation and Child Labor', *American Economic Journal: Economic Policy*, Cilt 4, Sayı 4, 2012, pp. 100-124).
- 9 Cogneau, D., and R. Jedwab, 'Commodity Price Shocks and Child Outcomes: The 1990 cocoa crisis in Côte d'Ivoire', *Economic Development and Cultural Change*, Cilt 60, Sayı 3, 2012, pp. 507-534.
- 10 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'ILO Monitor: COVID-19 and the World of Work', third edition, ILO, Cenevre, 29 Nisan 2020.
- 11 Bu rakam, ILO'nun ikinci çeyrek için 195 milyon olan ilk tahminine göre önemli ölçüde kötüleşmeyi temsil etmektedir; başlıca nedeni yayılmayı önleme tedbirlerinin süresinin uzamasıdır.
- 12 Uluslararası Çalışma Örgütü, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, Uluslararası Göç Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, 'Ending Child Labour, Forced Labour and Human Trafficking in Global Supply Chains', ILO, OECD, IOM ve UNICEF, Cenevre, 2019. Levison, D. 'Is Child Labour Really Necessary in India's Carpet Industry?', Cilt 15, Employment Department, Uluslararası Çalışma Ofisi, Cenevre, 1996.
- 13 İş arzındaki artış, hem kentsel alanlardaki ücretli işler sektöründe hem de kırsaldaki aile işletmelerinde meydana gelebilir.
- 14 Frankenberg, E., J. P. Smith and D. Thomas, 'Economic Shocks, Wealth, and Welfare', *Journal of Human Resources* Cilt 38, Sayı 2, 2003, s.280-321.
- 15 Smith, J. P., D. Thomas, E. Frankenberg, K. Beegle ve G. Teruel, 'Wages, Employment and Economic Shocks: Evidence from Indonesia', *Journal of Population Economics*, Cilt 15, Sayı 1, s.161-193.
- 16 Jayachandran, S. 'Selling Labor Low: Wage responses to productivity shocks in developing countries', *Journal of Political Economy*, Cilt 114, Sayı 3, 2006, s.538-575.
- 17 Edmonds, E., and C. Theoharides, 'The Short Term Impact of a Productive Asset Transfer in Families with Child Labor: Experimental evidence from the Philippines', *Journal of Development Economics*, Cilt 146, Eylül 2020.
- 18 Duryea, S., D. Lam and D. Levison, 'Effects of Economic Shocks on Children's Employment and Schooling in Brazil', *Journal of Development Economics*, Cilt 84, Sayı 1, 2007, s.188-214.
- 19 Guatemala: Guarcello, L., F. Mealli and F. C. Rosati, 'Household Vulnerability and Child Labor: The Effect of shocks, credit rationing, and insurance', *Journal of Population Economics*, Cilt 23, Sayı 1, 2010, s.169-198. India: Jacoby, H. G., and E. Skoufias, 'Risk, Financial Markets, and Human Capital in a Developing Country', *The Review of Economic Studies*, Cilt 64, Sayı 3, 1997, 311-335. Meksika: De Janvry, A., F. Finan, E. Sadoulet and R. Vakis, 'Can Conditional Cash Transfer Programs Serve as Safety Nets in Keeping Children at School and from Working When Exposed to Shocks?', *Journal of Development Economics*, Cilt 79, Sayı 2, 2006, s. 349-373. United Republic of Tanzania: Beegle, K., R. H. Dehejia and R. Gatti, 'Child Labor and Agricultural Shocks', *Journal of Development Economics*, Cilt 81, Sayı 1, 2006, s. 80-96.
- 20 Duryea, S., ve M. Morales, 'Effects of the Global Financial Crisis on Children's School and Employment Outcomes in El Salvador', *Development Policy Review*, Cilt 29, Sayı 5, 2011, s. 527-546.
- 21 Edmonds, E. V., ve M. Shrestha, 'Independent Child Labor Migrants', *International Handbook on the Economics of Migration*, edited by A. F. Constant ve K. F. Zimmerman, Edward Elgar Publishing, 2013.
- 22 Brülisauer, M., 'Human Trafficking in the Post-Earthquake in Nepal: Impacts of the disaster on methods for victim recruitment', MAS ETH Development and Cooperation, Aralık 2015.
- 23 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Covid-19 Crisis and the Informal Economy', ILO brief, ILO, Cenevre, Mayıs 2020. Uluslararası Çalışma Örgütü, 'ILO Monitor: COVID-19 and the World of Work', third edition, updated estimates and analysis, ILO, Cenevre, 29 Nisan 2020.
- 24 De La Fuente, A., H. G. Jacoby ve K. G. Lawin, *Impact of the West African Ebola Epidemic on Agricultural Production and Rural Welfare: Evidence from Liberia*, Dünya Bankası, Washington, DC, 2019.
- 25 Frankenberg, E., J. P. Smith ve D. Thomas, 'Economic

- Shocks, Wealth, and Welfare', *Journal of Human Resources*, Cilt 38, Sayı 2, 2003, s.280-321.
- 26 Dumas, C., 'Market Imperfections and Child Labor', *World Development*, Cilt 42, 2013, s.127-142.
- 27 Malawi ve Zambia: de Hoop, J., V. Groppo and S. Handa, 'Cash Transfers, Microentrepreneurial Activity, and Child Work: Evidence from Malawi and Zambia', *Dünya Bankası Economic Review*, 2 Kasım 2019. Filipinler: Edmonds, E., ve C. Theoharides, 'The Short Term Impact of a Productive Asset Transfer in Families with Child Labor: Experimental Evidence from the Philippines', *Journal of Development Economics*, Cilt 146, Eylül 2020.
- 28 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Spotlight on Sexual Violence and harassment in Commercial Agriculture: Lower- and Middle-income Countries', Research Department Working Paper No. 31, Cenevre, 2018.
- 29 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Covid-19 Crisis and the Informal Economy: Immediate Responses and Policy Challenges', ILO brief, Mayıs 2020. Uluslararası Çalışma Örgütü, 'ILO Monitor: COVID-19 and the World of Work', third edition, updated estimates ve analysis, 29 Nisan 2020.
- 30 Himelein, K., M. Testaverde, A. Turay and S. Turay, *The Socio-economic Impacts of Ebola in Sierra Leone: Results from a high frequency cell phone survey*, Statistics Sierra Leone ve Dünya Bankası Group, 15 Haziran 2015.
- 31 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'COVID-19 and the Impact on Agriculture and Food Security', ILO brief, 17 Nisan 2020.
- 32 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Decent Work for Food Security and Resilient Rural Livelihoods', 2019.
- 33 ILO Ürdün ülke ofisi tarafından sağlanan bilgiler.
- 34 Dünya Bankası, 'Poverty and Distributional Impacts of COVID-19: Potential Channels of Impact and Mitigating Policies', Dünya Bankası, Washington, DC, 16 Nisan 2020.
- 35 Örnekler: Ebeke, C. H. 'The Effect of Remittances on Child Labor: Cross-Country Evidence', *Economics Bulletin*, Cilt 30, Sayı 1, 2010, s.351-364; Joseph, G., ve S. Plaza, 'Impact of Remittances on Child Labor in Ghana', Policy Research Working Paper Series, Dünya Bankası, Washington, DC, 2010.
- 36 Alcaraz, C., D. Chiquiar ve A. Salcedo, 'Remittances, Schooling, and Child Labor in Mexico', *Journal of Development Economics*, Cilt 97, Sayı 1, 2012, s.156-165.
- 37 Yang, D., 'International Migration, Remittances and Household Investment: Evidence from Philippine migrants' exchange rate shocks', *The Economic Journal*, Cilt 118, Sayı 528, 2008, s.591-630.
- 38 Dinkelman, T., ve M. Mariotti, 'The Long-run Effects of Labor Migration on Human Capital Formation in Communities of Origin', *American Economic Journal: Applied Economics*, Cilt 8, Sayı 4, 2016, s.1-35.
- 39 Acosta, P. 'Female Migration and Child Occupation in Rural El Salvador', *Population Research and Policy Review*, Cilt 30, Sayı 4, 2011, s.569-589.
- 40 Nepal UNICEF Nepal ülke ofisi tarafından sağlanan bilgiler.
- 41 Kadın, Çocuk ve Gençlik Bakanlığı, vaka yönetim idari verileri UNICEF Etiyopya ülke ofisi tarafından sağlanmıştır.
- 42 Ben-Porath, Y., 'The Production of Human Capital and the Life Cycle of Earnings', *Journal of Political Economy*, Cilt 75, Sayı 4, Bölüm 1, 1967, s.352-365.
- 43 Baland, J. M., ve J. A. Robinson, 'Is Child Labor Inefficient?', *Journal of Political Economy*, Cilt 108, Sayı 4, 2000, s.663-679. Ranjan, P. 'Credit Constraints and the Phenomenon of Child Labor', *Journal of Development Economics*, Cilt 64, Sayı 1, 2001, s.81-102.
- 44 Edmonds, E. V. 'Child Labor and Schooling Responses to Anticipated Income in South Africa', *Journal of Development Economics*, Cilt 81, Sayı 2, 2006, s.386-414.
- 45 Edmonds, E. V., N. Pavcnik ve P. Topalova, 'Trade Adjustment and Human Capital Investments: Evidence from Indian tariff reform', *American Economic Journal: Applied Economics*, Cilt 2, Sayı 4, 2010, s.42-75.
- 46 Beegle, K., R. H. Dehejia ve R. Gatti. 'Child Labor and Agricultural Shocks', *Journal of Development Economics*, Cilt 81, Sayı 1, 2006, s.80-96.
- 47 Alvi, E., ve S. Dendir, 'Weathering the Storms: Credit receipt and child labour in the aftermath of the great floods (1998) in Bangladesh', *World Development*, Cilt 39, Sayı 8, 2011, s.1398-1409.
- 48 Srivastava, R. S., 'Bonded Labor in India: Its Incidence and Pattern', InFocus Programme on Promoting the Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work ve Uluslararası Çalışma Ofisi, 2005.
- 49 Chopra, N., 'The Cost of COVID-19 Lockdown: Rise in bonded labour and human trafficking in India', *Outlook India*, 13 Nisan 2020.
- 50 Örneğin: Wydick, B., 'The Effect of Microenterprise Lending on Child Schooling in Guatemala', *Economic Development and Cultural Change*, Cilt 47, Sayı 4, 1999, s.853-869; Augsburg, B., R. De Haas, H. Harmgart ve C. Meghir, 'The Impacts of Microcredit: Evidence from Bosnia and Herzegovina', *American Economic Journal: Applied Economics*, Cilt 7, Sayı 1, 2015, s. 183-203.; Shimamura, Y., ve S. Lastarria-Cornhiel, 'Credit Program Participation and Child Schooling in Rural Malawi', *World Development*, Cilt 38, Sayı 4, 2010, s.567-580.
- 51 Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, 'Statistics', UNCTAD, Cenevre.
- 52 Edmonds, E. V., ve N. Pavcnik, 'Child Labor in the Global Economy', *Journal of Economic Perspectives*, Cilt 19, Sayı 1, 2005, s. 199-220.
- 53 Davies, R. B., and A. Voy, 'The Effect of FDI on Child Labor', *Journal of Development Economics*, Cilt. 88, Sayı 1, 2009, s. 59-66.
- 54 Manacorda, M., ve F. C. Rosati, 'Industrial Structure and Child Labor Evidence from the Brazilian Population Census', *Economic Development and Cultural Change*, Cilt 59, Sayı 4, 2011, s.753-776.
- 55 Blanchard, E. J., ve W. W. Olney, 'Globalization and Human Capital Investment: Export composition drives educational attainment', *Journal of International Economics*, Cilt 106, 2017, s.165-183.
- 56 Doytch, N., N. Thelen ve R. U. Mendoza, 'The Impact of FDI on Child Labor: Insights from an empirical analysis of sectoral FDI data and case studies', *Children and Youth Services Review*, Cilt 47, 2014, s.157-167.
- 57 5 Nisan 2020 itibarıyla en yüksek tahminler. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, 'Education: From Disruption to Recovery', global monitoring of school closures caused by COVID-19.
- 58 2019 sonu itibarıyla yapılan tahminlere göre, dünya nüfusunun yalnız %53,6'sı internet kullanmaktadır. International Telecommunication Union, 'Statistics', ITU, Cenevre.
- 59 Nordtveit, B. H., 'Schools as Agencies of Protection in Namibia and Swaziland: Can they prevent dropout and child labor in the context of HIV/AIDS and poverty?', *Comparative Education Review*, Cilt 54, Sayı 2, 2010, s.223-242.
- 60 Thomas, D., K. Beegle, E. Frankenberg, B. Sikoki, J. Strauss and G. Teruel, 'Education in a Crisis', *Journal of Development Economics*, Cilt 74, Sayı 1, 2004, s.53-85.

- 61 Frankenberg, E., ve D. Thomas, *Human Capital and Shocks: Evidence on education, health and nutrition*, NBER Working Paper No. 23347, National Bureau of Economic Research, Nisan 2017.
- 62 Himelein, K., M. Testaverde, A. Turay ve S. Turay, The Socio-economic Impacts of Ebola in Sierra Leone: Results from a High Frequency Cell Phone Survey, Statistics Sierra Leone ve Dünya Bankası Group, 15 Haziran 2015.
- 63 Frankenberg, E., B. Sikoki, C. Sumantri, W. Suriastini ve D. Thomas, 'Education, Vulnerability, and Resilience After a Natural Disaster', *Ecology and Society: A Journal of Integrative Science for Resilience and Sustainability*, Cilt 18, Sayı 2, 2013, s.16.
- 64 Chenjezi, T., 'Children Chasing COVID-19 on Malawi Streets', Kulinji.com, 1 Mayıs 2020.
- 65 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Social Protection Responses to the COVID-19 Pandemic in Developing Countries: Strengthening Resilience by Building Universal Social Protection', Uluslararası Çalışma Örgütü, Cenevre, 2020.
- 66 Nepal, A., ve M. Nepal, 'Is Child Labour a Substitute for Adult Labour? The relationship between child labour and adult illness in Nepal', *International Labour Review*, Cilt 151, Sayı 12, 2012, s. 109–121. Bu bulgu evrensel değildir: see Alam, S. A., 'Parental Health Shocks, Child Labor and Educational Outcomes: Evidence from Tanzania', *Journal of Health Economics*, Cilt 44, 2015, s.161–175.
- 67 Dillon, A. 'Child Labour and Schooling Responses to Production and Health Shocks in Northern Mali', *Journal of African Economies*, Cilt 22, Sayı 2, 2013, s.276–299.
- 68 Francavilla, F., ve G. C. Giannelli, 'The Relation Between Child Work and the Employment of Mothers in India', *International Journal of Manpower*, 11 Mayıs 2010.
- 69 Bratti, M., ve M. Mendola, 'Parental Health and Child Schooling', *Journal of Health Economics*, Cilt 35, 2014, s.94–108.
- 70 Alam, S. A. 'Parental Health Shocks, Child Labor and Educational Outcomes: Evidence from Tanzania', *Journal of Health Economics*, Cilt 44, 2015, s.161–175. Bazen, S., ve C. Salmon, 'The Impact of Parental Health on Child Labor. Evidence From Bangladesh', Archive ouverte en Sciences de l'Homme et de la Société, 2008.
- 71 Edmonds, E. V., 'Selection into Worst Forms of Child Labor', *Research in Labor Economics*, Cilt 31, 2010, s.1–33.
- 72 Birleşmiş Milletler Development Programme in Sierra Leone, 'Assessing Sexual and Gender Based Violence During the Ebola Crisis in Sierra Leone', UNDP, Freetown, 26 Ekim 2015.
- 73 ILO Myanmar ülke ofisi tarafından sağlanan bilgiler.
- 74 Morse, B., K. A. Grépin, R. A. Blair ve L. Tsai, 'Patterns of Demand for non-Ebola Health Services During and After the Ebola Outbreak: Panel survey evidence from Monrovia, Liberia', *BMJ Global Health*, Cilt 1, Sayı 1, 2016, s.e000007.
- 75 Agüero, J. M., ve T. Beleche, 'Health Shocks and Their Long-lasting Impact on Health Behaviors: Evidence from the 2009 H1N1 pandemic in Mexico', *Journal of Health Economics*, Cilt 54, 2017, s.40–55.
- 76 Adhvaryu, A. R., ve A. Nyshadham, 'Schooling, Child Labor, and the Returns to Healthcare in Tanzania', *Journal of Human Resources*, Cilt 47, Sayı 2, 2012, s.364–396.
- 77 De Hoop, J., ve F. C. Rosati, 'Cash Transfers and Child Labor', *World Bank Research Observer*, Cilt 29, Sayı 2, 2014, s.202–234.
- 78 Fitzsimons, E., ve A. Mesnard, 'Can Conditional Cash Transfers Compensate for a Father's Absence?', *Dünya Bankası Economic Review*, Cilt 28, Sayı 3, 2013, s.467–491.
- 79 Meksika: De Janvry, A., F. Finan, E. Sadoulet ve R. Vakis, 'Can Conditional Cash Transfer Programs Serve as Safety Nets in Keeping Children at School and from Working When Exposed to Shocks?', *Journal of Development Economics*, Cilt 79, Sayı 2, 2006, s.349–373. Zambiya: Asfaw, S., A. Carraro, B. Davis, S. Handa ve D. Seidenfeld, 'Cash Transfer Programmes, Weather Shocks and Household Welfare: Evidence from a Randomised Experiment in Zambia', *Journal of Development Effectiveness*, Cilt 9, Sayı 4, 2017, s.419–442
- 80 Birleşmiş Milletler, 'Debt and COVID-19: A Global Response in Solidarity', Birleşmiş Milletler, New York, 17 Nisan 2020.
- 81 Uluslararası Çalışma Örgütü, *Global Estimates of Child Labour: Results and Trends, 2012-2016*, Uluslararası Çalışma Ofisi, Cenevre, 2017. Dammert, A. C., J. de Hoop, E. Mvukiyehe ve F. C. Rosati, 'Effects of Public Policy on Child Labor: Current knowledge, gaps, and implications for program design', *World Development*, Cilt 110, s.2018, 104–123.
- 82 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Social Protection Responses to the COVID-19 Crisis around the World', regularly updated dashboard, ILO, Cenevre, 2020.
- 83 Bkz. 1952 tarihli ve 102 No'lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi; 2012 tarihli ve 202 No'lu Sosyal Koruma Tabanları Tavsiye Kararı.
- 84 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Social Protection Responses to the COVID-19 Pandemic in Developing Countries', ILO brief, ILO, Cenevre, Mayıs 2020. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, 'UNICEF Social Protection Response to COVID-19: Technical Note', UNICEF, New York, Mart 2020.
- 85 Gentilini, U., 'SP Links Mayıs 22 – Global Social Protection Covid-Response Paper v.10!', *Weekly Social Protection Links*, 22 Mayıs 2020.
- 86 Uluslararası Çalışma Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, 'Towards Universal Social Protection for Children: Achieving SDG 1.3', ILO ve UNICEF, Cenevre ve New York, 2019. Uluslararası Çalışma Örgütü, *World Social Protection Report 2017–19: Universal social protection to achieve the Sustainable Development Goals*, Uluslararası Çalışma Ofisi, Cenevre, 2017.
- 87 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Social Protection Responses to the COVID-19 Pandemic in Developing Countries', ILO Brief, ILO, Cenevre, Mayıs 2020. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, 'UNICEF Social Protection Response to COVID-19: Technical Note', UNICEF, New York, Mart 2020.
- 88 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Social Protection Responses to the COVID-19 Pandemic in Developing Countries', ILO brief, ILO, Cenevre, Mayıs 2020.
- 89 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'COVID-19 and the Health Sector', briefing note, ILO, Cenevre, 2020. Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Towards Universal Health Coverage: Social Health Protection Principles', Social Protection Spotlight, ILO, Cenevre, 2020. World Health Organization ve Dünya Bankası, 2017, 'Tracking Universal Health Coverage: 2017 Global Monitoring Report', World Health Organization ve Dünya Bankası, Cenevre ve Washington, DC, 2017.
- 90 Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, 'UNICEF Social Protection Response to COVID-19: Technical Note', UNICEF, New York, Mart 2020.
- 91 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Sickness Benefits During Sick Leave and Quarantine: Country Responses and Policy Considerations in the Context of COVID-19', Uluslararası Çalışma Örgütü, Cenevre, 2020.
- 92 Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, Uluslararası Çalışma Örgütü ve Birleşmiş Milletler Kadın Birimi, 'Family-Friendly Policies and Other Good Workplace Practices in the Context of COVID-19: Key Steps Employers Can Take', UNICEF, ILO ve BM Kadın Birimi, New York ve Cenevre, 2020.

- 93 Uluslararası Çalışma Örgütü ve Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing, 'Extending Childcare Services to Workers in the Informal Economy: Policy Lessons from Country Experiences', ILO ve WIEGO Policy Brief, ILO ve WIEGO, Cenevre, 2020.
- 94 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Social Protection Responses to the COVID-19 Crisis: Country Responses in Asia and the Pacific', ILO, Bangkok ve Cenevre, 2020.
- 95 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Social Protection Responses to the COVID-19 Pandemic in Developing Countries: Country responses and policy considerations', ILO, Cenevre, Nisan 2020.
- 96 Malik, K., M. Meki, J. Morduch, T. Ogden, S. Quinn ve F. Said, 'COVID-19 and the Future of Microfinance: Evidence and Insights from Pakistan', *Oxford Review of Economic Policy*, graa014, 4 Mayıs 2020.
- 97 Bull, G., ve T. Ogden, 'COVID-19: How Does Microfinance Weather the Coming Storm?', Blog Series: Coronavirus (COVID-19): Financial Services in the Global Response, CGAP, 25 Mart 2020.
- 98 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Pillar 1: Stimulating the Economy and Employment', ILO Policy Brief on COVID-19, ILO, Cenevre, 18 Mayıs 2020.
- 99 Birleşmiş Milletler, 'Debt and COVID-19: A Global Response in Solidarity', Birleşmiş Milletler, New York, 17 Nisan 2020.
- 100 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'The Need for Social Dialogue in Addressing the COVID-19 Crisis', ILO Brief, ILO, Cenevre, Mayıs 2020.
- 101 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'COVID-19 and Fundamental Principles and Rights at Work', issue paper, Uluslararası Çalışma Ofisi, Cenevre, 2020'de yayımlanacak 2020'de yayımlanacak.
- 102 Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, 'Out-of-School Children and Youth', UNESCO, Paris.
- 103 Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, 'Out-of-School Children and Youth', UNESCO, Paris.
- 104 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'COVID-19 and Fundamental Principles and Rights at Work', issue paper, Uluslararası Çalışma Ofisi, Cenevre, 2020'de yayımlanacak.
- 105 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'ILO Approach to Strategic Compliance Planning for Labour Inspectorates', Uluslararası Çalışma Ofisi, Cenevre, 2017.
- 106 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'ILO Approach to Strategic Compliance Planning for Labour Inspectorates', Uluslararası Çalışma Ofisi, Cenevre, 2017.
- 107 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'A Safe and Healthy Return to Work During the COVID-19 Pandemic', ILO Policy Brief, ILO, Cenevre, Mayıs 2020.
- 108 ILO 2017 tarihli ve 205 No'lu Barış ve Dayanıklılık İçin İstihdam ve İnsana Yakışır İş Tavsiye Kararı, kriz durumlarından düze çıkışta, hükümetlerin, iş sağlığı ve güvenliği hükümleri dahil olmak üzere, çalışma mevzuatını gözden geçirmesi, tesis etmesi, yeniden tesis etmesi veya pekiştirmesini tavsiye etmektedir.
- 109 Özellikle, 1981 tarihli ve 155 No'lu İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme, 1985 tarihli ve 161 No'lu Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sözleşme, 2006 tarihli ve 187 No'lu İş Sağlığı ve Güvenliği Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi ve eşlik eden Tavsiye Kararları.
- 110 Uluslararası Çalışma Örgütü, Global Estimates of Child Labour: Results and Trends, 2012-2016, Uluslararası Çalışma Ofisi, Cenevre, 2017.
- 111 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Protecting Migrant Workers During the COVID-19 Pandemic', ILO policy brief, ILO, Cenevre, 30 Nisan 2020.
- 112 Guarcello, L., S. Lyon ve C. Valdivia, 'Adolescents in Hazardous Work. Child Labour Among Children Aged 15-17 Years', Understanding Children's Work Paper Series, ILO, Cenevre, 2016.
- 113 Sosyal hizmetler işgücü, çocuklar, gençler, yetişkinler, yaşlılar, aileler ve toplumların sağlıklı gelişim ve esenliğini sağlamak üzere görev yapan, hükümet ve hükümet dışı profesyoneller ve yardımcı profesyoneller kesimini kasteden kapsayıcı bir kavramdır.
- 114 Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, 'UNICEF Guidelines to Strengthen the Social Service Workforce for Child Protection', UNICEF, New York, Ocak 2019.
- 115 Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, IFSW, The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action ve the Global Social Service Workforce Alliance, 'Recommended Actions on Social Service Workforce Safety and Wellbeing during the COVID-19 Response', UNICEF, IFSW, The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action and the Global Social Service Workforce Alliance, 2020.
- 116 Uluslararası Çalışma Örgütü, 'Rapid Assessment of the Effects on the Informal Economy of COVID-19 and the Preventive Measures Associated with It. A Practical Tool', ILO, Cenevre, 2020'de yayımlanacak.

Uluslararası
Çalışma
Örgütü

unicef | for every child